

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з теми:

*Методика проведення уроків теоретичного
навчання різних за типами та структурою*

Виконав: Півторак С.В.

2019 рік

Зміст

1. Поняття про методи навчання
2. Методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності
3. Вибір методів навчання
4. Вимоги до сучасного уроку
5. Типи уроків, їх структура
6. Підготовка викладача до уроку
7. Методичні розробки уроків
8. Список використаної літератури

1. Поняття про методи навчання

Метод – шлях до чогось, спосіб пізнання. *Метод навчання* – шлях навчально-пізнавальної діяльності учнів до результатів, визначених завданнями навчання.

Процес навчання реалізується шляхом взаємодії діяльності викладача (викладання) і діяльності учня (учіння). Викладач здійснює різноманітні спроби, які допомагають учням засвоїти навчальний матеріал, сприяє активізації навчального процесу, учень сприймає, осмислює, запам'ятовує тощо цей матеріал. Метод при цьому виступає як упорядкована взаємодія, співробітництво, партнерство. Це дозволяє зробити висновок про те, що під методом навчання слід розуміти спосіб упорядкованої, взаємозв'язаної діяльності викладача й учнів, спрямованої на досягнення завдань процесу навчання. Методи навчання є одним найважливіших компонентів навчального процесу.

У процесі навчання зв'язок методу з іншими компонентами взаємо-зворотний: метод є похідним від цілей, завдань, змісту, форм навчання; водночас він суттєво впливає на можливості їх практичної реалізації. Навчання прогресує настільки, наскільки дозволяють йому рухатись уперед застосовані методи.

У структурі методів виділяються прийоми. *Прийом* — це елемент методу. Елементи методів є не звичайною сумою окремих частин цілого, а системою, об'єднаною логікою дидактичного завдання. Зокрема, якщо певний спосіб навчання педагог використовує на уроці тільки для того, щоб зосередити увагу на якомусь питанні змісту матеріалу, то цей спосіб відіграватиме роль дидактичного прийому. А якщо спосіб навчання використовується для з'ясування суті питання, для розкриття змісту матеріалу, то це вже буде не прийом, а метод. Метод є способом діяльності, що охоплює весь її шлях. Прийом — це окремий крок, фазова дія в реалізації методу. Метод навчання має дві складові частини: об'єктивну і суб'єктивну.

Об'єктивна частина методу обумовлена тими постійними положеннями, які обов'язково присутні в будь-якому методі, незалежно від того, який викладач його використовує. У ній відображені найзагальніші вимоги законів і закономірностей, принципів і правил, а також ціль, завдання, зміст, форми навчальної діяльності.

Суб'єктивна частина методу обумовлена особистістю педагога, його творчістю, майстерністю; особливостями учнів, конкретними умовами. Питання про співвідношення об'єктивного і суб'єктивного в методі вирішене не до кінця: одні автори вважають, що метод є лише об'єктивним утворенням, інші, навпаки, — творінням педагога. Безперечним є те, що об'єктивна частина дозволяє дидактам розробляти теорію методів, рекомендувати педагогам шляхи їх ефективної реалізації. З іншого боку, саме методи є сферою прояву високого педагогічного мистецтва.

2. Методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності

Перша підгрупа — методи навчання за джерелом передачі і сприймання інформації (С.І. Перовський, Є.Я. Голант, Д.О. Лордкіпарідзе та ін.). У класифікації виділяються методи: словесні, наочні, практичні, роботи з книгою, відеометод.

Словесні методи: розповідь, бесіда, лекція.

Розповідь — це монологічний виклад навчального матеріалу, який використовується для послідовного, систематизованого, дохідливого, емоційного повідомлення знань. Здебільшого розповідь використовується для викладу описового навчального матеріалу, зокрема даних про географічне положення і природні умови тієї чи іншої країни; фактів і прикладів з історії наукових відкриттів у курсах охорони праці, біології, хімії, фізики, математики, короткої біографії письменника тощо.

У чистому вигляді розповідь використовується рідко. Найчастіше вона містить міркування викладача, аналіз фактів, прикладів, тобто поєднується з поясненням матеріалу, який вивчається.

Бесіда — діалогічний метод викладу навчального матеріалу. Суть бесіди в тому, щоб за допомогою цілеспрямованих і вміло поставлених питань спонукати учнів до актуалізації (пригадування) вже відомих знань і досягти засвоєння нових знань шляхом самостійних роздумів, висновків і узагальнень. Метод найчастіше застосовується тоді, коли нова тема є порівняно не складною, а в учнів уже склалися про неї певні уявлення або усталилися життєві спостереження, які дозволяють осмислити і засвоїти знання евристичним шляхом. За призначенням виділяють бесіди вступні або організаційні, повідомлення нових знань (сократичні, евристичні та ін.); синтезуючі або закріплюючі; контрольно-коректуючі.

Лекція. Від інших методів словесного викладу вона відрізняється:

- а) більш строгою структурою;
- б) логікою викладу навчального матеріалу;
- в) великим обсягом інформації, яка повідомляється;
- г) системним характером викладу знань.

Предметом лекції здебільшого є опис складних систем, явищ, об'єктів, процесів, наявних між ними зв'язків і залежностей, головним чином, причинно-наслідкового характеру. Очевидно, що лекція доречна лише в старших класах, коли учні вже мають необхідний для сприймання і осмислення матеріалу лекцій рівень підготовки. Лекція використовується для викладу більшого за обсягом матеріалу, займає цілий урок, а інколи й здвоєні уроки.

Наочні методи: демонстрація, ілюстрація.

Демонстрація. Метод полягає в наочно-чуттєвому ознайомленні учнів з явищами, процесами, об'єктами в їх природному вигляді. Використовується для розкриття динаміки явищ, які вивчаються, а також для ознайомлення із зовнішнім виглядом предмета, його внутрішньою будовою та ін. При цьому увага учнів концентрується на суттєвих властивостях предметів, явищ, процесів. Слово відіграє супровідну роль і служить для аналізу ходу спостереження та його результатів. Велику дидактичну цінність має демонстрація реальних предметів, явищ або процесів, що протікають у природних умовах спостереження (за погодою), демонстрація натуральних предметів у робленому середовищі (досліди в шкільній теплиці), демонстрація штучних об'єктів у природному середовищі (копія механізму). Штучні замінники натуральних об'єктів відіграють важливу роль при вивченні всіх предметів. Вони дозволяють ознайомитися з конструкцією, принципами дії (рельєфом місцевості, будовою квітки, розрізом геометричної фігури), провести безпосередні виміри, визначити певні характеристики.

Ілюстрація передбачає показ і сприймання предметів, процесів і явищ у їх символічному зображенні за допомогою карт, плакатів, портретів, фотографій, малюнків, схем, репродукцій тощо. Методи демонстрації та ілюстрації

використовуються у взаємозв'язку: якщо явище чи предмет учні повинні сприймати в цілому, використовується демонстрація; якщо ж необхідно усвідомити суть явища, взаємозв'язки між його компонентами, використовують ілюстрацію. Результативність ілюстрації залежить від методики показу. Велика кількість ілюстрацій відволікає учнів від з'ясування суті явищ, що вивчаються. В окремих випадках доцільно використовувати роздатковий матеріал (гербарії, фотографії, діаграми, таблиці тощо). У сучасній освіті для забезпечення якісної ілюстрації використовуються екранні технічні засоби.

Практичні методи: вправи, лабораторний метод, навчальна праця.

Вправи. Суть методу полягає в тому, що учні виконують багаторазові дії, тобто тренуються у застосуванні засвоєного матеріалу на практиці. Цим шляхом вони поглиблюють свої знання, формують відповідні уміння і навички, розвивають своє мислення і творчі здібності.

Серед вправ виділяють:

а) усні вправи, які сприяють оволодінню технікою і культурою читання, усного рахування, розповіді, логічного викладу знань тощо;

б) письмові вправи — опис дослідів, розв'язування задач, диктанти, твори, конспекти та ін.;

в) лабораторно-практичні вправи, які сприяють оволодінню навичками користування знаряддями праці, лабораторним обладнанням (приладами, апаратурою);

г) виробничо-трудові вправи, що складають систему спеціально розроблених трудових дій навчального чи виробничого характеру.

Ефективність вправ залежить від свідомої спрямованості учня на підвищення якості діяльності; знання правил виконання дій; свідомого врахування і контролювання умов, у яких вони виконуються; обліку одержаних результатів; розподілу повторень у часі.

Лабораторний метод базується на самостійному проведенні експериментів, дослідженнях учнів і застосовується насамперед при вивченні хімії, біології, фізики. Лабораторний метод спричиняє високу активність і самостійність учнів, уможливорює набуття умінь і навичок користування обладнанням, забезпечує умови для формування важливих практичних умінь: вимірювати і вираховувати, обробляти результати та порівнювати їх з попередніми, перевіряти відомі й обирати нові шляхи самостійних досліджень.

Високою ефективністю вирізняється проблемний (дослідницький) лабораторний метод, коли висувається гіпотеза дослідження, визначаються його шляхи, добираються необхідні матеріали і прилади самими учнями. Труднощі спонукають учня до самостійної роботи, ставлять його в позицію активного дослідника; він збирає й оцінює основні та допоміжні дані, альтернативні гіпотези, обґрунтовує вибір способів накопичення інформації тощо. Вирішення проблеми активізує продуктивне мислення, збільшує кількість пізнаних предметів та явищ і, найголовніше, формує творчий підхід до навчання.

Навчальна праця. Суть методу полягає у застосуванні отриманих знань при вирішенні практичних завдань, в умінні використовувати теорію на практиці. Він сприяє поглибленню знань, умінь, стимулюванню пізнавальної діяльності, дозволяє провести контроль і корекцію. На практичних заняттях пізнавальна діяльність учнів повинна пройти п'ять етапів:

1. Пояснення викладача; спираючись на засвоєні учнями теоретичні знання, він пояснює їм мету і завдання практичної роботи, яка буде проводитися.
2. Показ; інструктаж викладача щодо виконання певної дії.
3. Проба; виконання роботи окремими учнями, спостереження і допомога іншим під керівництвом учителя.
4. Виконання роботи; самостійне виконання роботи всіма учнями, допомога викладача тим учням, які погано справляються з завданням.
5. Контроль; оцінка роботи учнів: якості виконання, бережливого ставлення до матеріалів, часу, швидкості й правильного виконання завдань. Навчальна праця формує в учнів уміння організовувати трудовий процес: осмислювати цілі майбутньої роботи; визначити завдання та умови їх вирішення; складати план, програму; графік виконання роботи; готувати матеріали й інструменти, здійснювати самоконтроль, самооцінку якості виконання роботи, вносити корекцію. Метод краще інших допомагає привчити учнів до добросовісного виконання завдань, сприяє формуванню таких якостей, як ощадливість, хазяйновитість тощо.

Робота з книгою є одним з найважливіших методів навчання. Головна перевага методу в тому, що учень має можливість багаторазово обробити навчальну інформацію в доступному для нього темпі та в зручний час. Учні при цьому вчаться вільно читати і розуміти прочитане, уміти виділяти головне у виучуваному матеріалі, вести записи, складати структурні і логічні схеми (опорні конспекти), добирати літературу з питання, що вивчається.

Метою самостійної роботи з книгою може бути ознайомлення з її структурою, швидкий перегляд, читання окремих розділів, пошук відповідей на певні питання, вивчення матеріалу, реферування деяких уривків тексту або всієї книги, вирішення прикладів і задач, виконання контрольних тестів, заучування матеріалу напам'ять.

Найпоширенішими є два види роботи з книгою: на уроці (під керівництвом учителя) і вдома (самостійно) з метою закріплення і розширення отриманих на уроці знань.

Робота з підручником на уроці дає навчальний ефект, якщо учитель дотримується таких правил:

- 1) правильно обирає матеріал (теми) для самостійного вивчення за підручником, опираючись на принцип доступності;
- 2) перед самостійною роботою учнів з підручником проводить ґрунтовну вступну бесіду, в якій визначає тему, загальний зміст матеріалу, виділяє питання для засвоєння, дає конкретні поради щодо порядку самостійної роботи і самоконтролю;
- 3) спостерігає за ходом самостійної роботи, допомагає окремим учням розібратися в труднощах;
- 4) приділяє серйозну увагу виробленню в учнів уміння самостійно осмислювати і засвоювати новий матеріал за підручником;
- 5) для більш вдумливого осмислення використовує перед самостійною роботою демонстрацію дослідів, наочних посібників, створює проблемні ситуації тощо;
- 6) роботу з підручником поєднує на уроці з іншими формами і методами навчання: перевіркою якості засвоєння матеріалу, який вивчався; вправами, пов'язаними з виробленням умінь та навичок і подальшим поглибленням знань учнів.

Робота учнів над текстом вдома розпочинається з відтворення у пам'яті знань, отриманих на уроці. Наступний етап — синтезування навчального матеріалу, засвоєного

на уроці, з текстом підручника. Далі вироблення установки на запам'ятовування: складання плану прочитаного, тез, фіксація основних положень у вигляді структурно-логічної схеми (опорного конспекту).

Навчання роботі з книгою передбачає формування в учнів навичок самоконтролю.

Відеометод. У зв'язку з інтенсивним проникненням у навчальну практику нових джерел екранної передачі інформації — кодоскопів, проекторів, кіноапаратів, навчального телебачення, відеопрограваців, відео магнітофонів, а також комп'ютерів з дисплейним відображенням інформації з'явився окремий метод навчання — відеометод. Він базується переважно на наочному сприйманні інформації, яка будучи доступною, легше і швидше засвоюється. Проте кіноекран і телевізор слабо стимулюють розвиток абстрактного мислення, творчості та самостійності. Потрібні спеціальні завдання, вправи зі сприймання і запам'ятовування наочної інформації, розвитку мислення і самостійних досліджень.

Проте за допомогою відеометоду в навчальному процесі ефективно вирішується чимало завдань навчання, виховання і розвитку учнів. Викладач може:

- 1) дати учням повнішу, достовірнішу інформацію про явища і процеси, які вивчаються;
- 2) продемонструвати процеси, які не можна спостерігати безпосередньо (ріст рослини, кристалізація речовин тощо);
- 3) навчити алгоритмам виконання різних видів діяльності;
- 4) створити специфічне мовне середовище на уроках іноземної мови;
- 5) використати відеодокументи на уроках історії, літератури, етики;
- 6) задовольнити запити, бажання та інтереси учнів;
- 7) організувати тестові випробування;
- 8) провести тренувальні роботи, вправи, моделювання процесів тощо;
- 9) створити банк даних для проведення навчально- тренувальних і дослідницьких робіт;
- 10) забезпечити комп'ютерний облік успішності кожного учня класу, здійснити диференційований підхід до організації навчання;
- 11) забезпечити оптимальний обсяг передачі й засвоєння наукової інформації;
- 12) раціоналізувати навчальний процес, підвищити його результативність.

Відеометод вимагає чіткої, продуманої, доцільної організації навчального процесу; якості відеопосібників і технічних засобів. Учитель повинен уміти залучати учнів до кола проблем, що вивчаються, спрямовувати їх діяльність, робити узагальнюючі висновки.

Друга підгрупа — за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (С.Г. Шаповаленко) методи поділяються на індуктивні та дедуктивні.

Індуктивний метод. Поняття «індукція» (від. лат. іпсіісііо — зведення) — форма умовиводу, де на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне.

Індуктивний метод навчання забезпечує перехід від одиничного до загального висновку на основі знання про предмети даного класу. При використанні індуктивного методу навчання діяльність учителя і учнів здійснюється так:

Достоїнством індуктивного методу навчання є те, що висновки, одержані внаслідок безпосереднього зв'язку з фактами, є переконливими, доказовими, доступними і зрозумілими. Індуктивний метод вчить учнів виявляти причинно-

наслідкові залежності, висувати проблеми і долати суперечності, що виникають у процесі вирішення проблеми, тобто сприяє розвитку їхнього творчого мислення.

Слабкістю індуктивного методу є те, що він вимагає більшого часу на вивчення нового матеріалу, ніж дедуктивний. А це нерідко призводить до перевантаження учнів. Крім цього, він меншою мірою сприяє розвитку абстрактного мислення, бо спирається на конкретні факти, посилення та інші дані.

Дедуктивний метод. Дедукція (від. лат. (ієсіісііо — виведення) — перехід від загального до окремого. На противагу індукції дедуктивний метод вивчення навчального матеріалу забезпечує перехід від загального до одиничного. Схема дій учителя і учнів виглядає так:

Дедуктивний метод забезпечує систематичний і стрункий виклад навчального матеріалу, тісний взаємозв'язок елементів знання в його системі: уміння виводити одні знання з інших, зв'язувати їх, абстрагуючись від конкретного змісту, застосовувати здобуті знання в життєвій практиці. Метод звільняє навчальний процес від надмірної фактології, великої кількості прикладів, тобто є набагато економнішим за індуктивний.

Слабкістю методу є недостатня переконливість. Він не вчить ставити проблеми, створювати проблемні ситуації, не націлює учнів на вирішення суперечностей, отже, слабо сприяє розвитку творчого мислення учнів. За умови неправильного застосування дедуктивний метод схематизує і спрощує навчально-пізнавальний процес, загрожує виробленням в учнів звички до догматичних положень. Тому гіпертрофія дедукції, так само як Індукції, у педагогіці недопустима.

Третя підгрупа — класифікація методів за рівнем самостійності (напруженості) пізнавальної діяльності, якого досягають учні, працюючи за схемою навчання, запропонованою учителем (М.М. Скаткін, І.Я. Лернер). Методи: репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Репродуктивний метод. Репродукція - відтворення готових зразків. Репродуктивний метод має такі ознаки:

- 1) знання учням пропонуються в «готовому» вигляді;
- 2) учитель не тільки повідомляє знання, а й пояснює їх;
- 3) учні свідомо засвоюють знання, розуміють їх і запам'ятовують; критерієм засвоєння є правильне відтворення (репродукція) знань;
- 4) міцність засвоєння забезпечується шляхом багаторазового повторення знань.

Достоїнством даного методу є економність. Він забезпечує можливість передачі значного обсягу знань, умінь за короткий час і з невеликими витратами зусиль. Слабкістю є низький рівень мисленнєвої активності. Пізнавальна діяльність, активізована учителем, призводить лише до запам'ятовування готових знань і наступного їх безпосереднього відтворення, яке може бути і неусвідомленим. Проте репродуктивна діяльність передують творчій, тому ігнорувати її у навчанні не слід, як і не слід занадто захоплюватися нею. Репродуктивний метод повинен поєднуватися з іншими методами.

Метод проблемного викладу знань є перехідним від виконавчої до творчої діяльності. Метод має такі ознаки:

1. Учитель показує шлях дослідження проблеми, розкриваючи її вирішення з початку до кінця.
2. Учні, спостерігаючи за ходом міркувань, одержують приклад вирішення пізнавальних труднощів.

3. Учитель загострює суперечності між раніше здобутими знаннями і новими фактами, процесами, які учні спостерігають.

4. Учень не в змозі пояснити ці факти, процеси через недостатку наявних у нього знань. Виникає потреба в нових знаннях, яку він прагне задовольнити.

5. Учень використовує способи вирішення проблем у власній пошуковій роботі, проявляючи при цьому активність і самостійність власної думки в межах формально-логічного мислення.

Частково-пошуковий (евристичний). Метод, *має такі характерні ознаки:*

1. Знання учням не пропонуються в «готовому» вигляді, їх потрібно здобувати самостійно.

2. Викладач організовує не повідомлення чи виклад нових знань, а пошук їх за допомогою різноманітних засобів.

3. Учні під керівництвом учителя самостійно мислять, вирішують пізнавальні завдання, які виникають, створюють і вирішують проблемні ситуації, аналізують, порівнюють, узагальнюють, роблять висновки і т.д., в результаті чого у них формуються усвідомлені міцні знання.

Отже, навчальна діяльність розвивається за схемою: учитель — учні — учитель — учні і т. д. Частину знань повідомляв учитель, частину учні здобувають самостійно, відповідаючи на поставлені питання чи вирішуючи проблемні завдання. Звідси метод одержав назву частково-пошукового.

Дослідницький метод зводиться до того, що:

1. Викладач разом з учнями формує проблему, вирішенню якої присвячується проміжок навчального часу.

2. Знання учням не повідомляються. Учні самостійно здобувають їх у процесі вирішення (дослідження) проблеми, порівняння різних варіантів одержаних відповідей. Засоби для досягнення результатів також визначають самі учні.

3. Діяльність викладача зводиться до оперативного управління процесом вирішення проблемних завдань.

4. Навчальний процес характеризується високою інтенсивністю, учіння супроводжується підвищеним інтересом, одержані знання вирізняються глибиною, міцністю, дієвістю.

Достоїнство методу — творче засвоєння знань. Недоліки — значні витрати часу та енергії учителів і учнів.

Четверта підгрупа — за ступенем керівництва навчальною роботою (П.І.Підкасистий, В.Ф. Паламарчук, В.І. Паламарчук) методи поділяються на два види:

Навчальна робота під керівництвом викладача: класні твори (з літератури), складання задач (з математики, фізики, хімії), географічні «подорожі» контурними картами, самостійні письмові роботи (з ряду дисциплін) тощо. Названі види робіт учень виконує самостійно. Викладач проводить інструктаж, надає допомогу учневі у разі потреби. Після завершення роботи перевіряє та оцінює її якість. У процесі роботи в учнів формуються навички самостійної праці, індивідуальний стиль діяльності.

Самостійна робота учнів (поза контролем викладача) — домашня навчальна робота учнів. Суть методу в самостійному виконанні завдань викладача з метою повторення і глибшого засвоєння матеріалу, який вивчається, його застосування на практиці.

Домашні завдання за своїм змістом включають:

- 1) засвоєння нового матеріалу за підручником;
- 2) виконання усних вправ (заучування хронологічної таблиці з історії, придумування прикладу з біології та ін.);
- 3) виконання письмових вправ;
- 4) виконання творчих робіт з літератури;
- 5) підготовку доповідей (у старших класах);
- 6) проведення спостережень з біології, географії, фізики;
- 7) виконання практичних та лабораторних робіт з біології, хімії, фізики;
- 8) виготовлення таблиць, діаграм, схем з матеріалу, який вивчається.

У періодичній пресі іноді з'являються публікації, в яких йдеться про передовий досвід окремих викладачів, які навчають, мовляв, без домашніх завдань, і ставиться питання про їх відміну, оскільки вони не дають ніякої користі, а лише перевантажують учнів. Ці уявлення є помилковими. На уроках, як би вони добре не проводились, має місце концентроване запам'ятовування, і знання переводяться лише в оперативну, короточасну пам'ять. Для того, щоб перевести їх в пам'ять тривалу, учням необхідно їх повторити, тобто розосереджено засвоїти, що вимагає організації домашньої навчальної роботи. Крім цього, вона сприяє формуванню в школярів самостійності, виховує почуття відповідальності.

3. Вибір методів навчання

Знаючи арсенал методів навчання, викладач, природно переживає труднощі у виборі методів. Труднощі стоять як перед вивченням усього курсу в цілому, так і перед кожним конкретним уроком.

У психолого-педагогічній літературі виділено чимало причин, які впливають на вибір методів навчання. На основі їх узагальнення виділяється шість загальних умов, які визначають вибір методу навчання:

1. Закономірності та принципи навчання, які витікають з них.
2. Зміст і методи певної науки взагалі та предмета теми зокрема.
3. Цілі і завдання навчання.
4. Навчальні можливості учнів (вікові, рівень підготовки, особливості учнівського колективу).
5. Зовнішні умови (географічні, виробниче оточення).
6. Можливості викладачів (досвід, рівень підготовки, знання типових ситуацій процесу навчання).

Обираючи той чи інший метод навчання, викладачу необхідно одночасно враховувати багато залежностей: методи, загальні умови, випадкові причини, величину і спрямованість впливу яких не можна передбачити завчасно. При першому наближенні до проблеми вибору методів останніми доводиться зневажати, проте слід пам'ятати, що саме наявністю непередбачених причин зумовлюється надійність прогностичних висновків. Завдання оптимізації методів формулюється однозначно: у конкретних умовах з багатьох методів слід виділити ті, які забезпечують найвищу ефективність навчання за прийнятними критеріями.

4. Вимоги до сучасного уроку

Урок — це форма організації навчання, коли учитель проводить заняття в класній кімнаті з постійним складом учнів, які мають приблизно однаковий рівень фізичного і психічного розвитку, за розкладом і регламентом.

Урок залишається основною формою навчання в усіх типах навчальних закладів. Слід зважати на те, що впродовж своєї історії учителі та вчені-педагоги постійно працювали над удосконаленням класно-урочної системи навчання.

У поглядах на вимоги до уроку варто дотримуватися двох підходів — загальнопедагогічного і методичного. Останній зумовлений особливостями вивчення конкретної навчальної дисципліни. Ми будемо розглядати загальнопедагогічні вимоги, які є базою для творчого розвитку вимог до уроку щодо особливостей фахових методик.

Загалом можна виділити такі групи загальнопедагогічних вимог до уроку: санітарно-гігієнічні, психолого-фізіологічні, дидактичні, виховні.

Для успішності процесу навчання передусім необхідно забезпечити природні умови для біологічної життєдіяльності кожного учня, нормального функціонування фізіологічних процесів, які є важливою передумовою психічної діяльності особистості. Тому на кожному уроці під керівництвом учителя мають бути забезпечені такі *санітарно-гігієнічні* вимоги: оптимальний повітряний режим, правильне освітлення, належний тепловий режим, чергування різних видів навчальної діяльності, відповідність меблів індивідуальним особливостям учнів.

Варто пам'ятати, що значна частина життя дітей припадає на навчальну роботу в межах класної кімнати. Тому відсутність належних санітарно-гігієнічних умов може негативно впливати не лише на процес учіння, але й на здоров'я вихованців.

Психолого-фізіологічні вимоги до організації навчально-виховного процесу на уроці впливають із загальнопедагогічного принципу природовідповідності. Необхідно враховувати особливості психічного і анатомо-фізіологічного розвитку учнів певного віку, дбаючи про створення передумов для психічного, фізичного і соціального розвитку кожної особистості. Одночасно педагог має дбати про забезпечення умов для розвитку в учнів позитивних емоцій як передумови активності пізнавальної діяльності. Як підкреслював психолог С.Л.Рубінштейн, між емоціями людини і її власною діяльністю відстежується дієвий зв'язок, емоційний стан особистості впливає на її діяльність. При організації навчального процесу мова йде про необхідність створення позитивних емоцій на основі демократичного стилю спілкування, який сприяє формуванню вільної людини. Авторитарний стиль — це подавлення, пригнічення особистості. В такому стані емоційні процеси загальмовані, а отже умови для пізнання вкрай несприятливі. Тому А.С. Макаренко наполягав на необхідності домагатися мажорності в учнівському колективі.

Моделюючи будь-який урок, необхідно зважати на об'єктивні психологічні й фізіологічні процеси, які протікають в організмі учня. Подаємо характеристику кожного етапу.

1. Початок уроку: психологічна організація учнів для навчальної діяльності шляхом залучення до легких розумових дій щодо конкретної навчальної дисципліни — "настрій на певну предметну хвилю" (усні обчислення з математики, словниковий диктант, цікаве проблемне запитання та ін.).

2. Час активної навчальної роботи залежно від дидактичної мети, змісту навчального матеріалу, учнів. Після включення учнів у розумову діяльність активність зростає, а

згодом певні центри кори головного мозку стомлюються. Тому необхідно зважати на цей фактор: вдаватися до засобів відпочинку, змінювати один вид діяльності на інший; у другій половині уроку зменшувати навантаження.

3. Організація активного відпочинку кори головного мозку шляхом провітрювання класної кімнати, залучення учнів до виконання спеціальних легких вправ, які сприяли б насиченню крові киснем і донесенню її до клітин мозку.

4. Організація домашнього завдання: запис на дошці, учнями — у щоденники.

5. Навчальна робота, яка є своєрідним інструктажем до виконання домашнього завдання.

6. Дидактично-психологічне завершення уроку: загальні підсумки учителя, оцінка діяльності учнів, полегшені дидактичні ігри на основі вивченого матеріалу.

Дидактичні вимоги ґрунтуються на закономірностях процесу пізнання і передбачають організацію навчання на уроці з урахуванням таких чинників:

- наявності рушійної сили навчання і необхідності створення ситуації для її дії;
- цілеспрямованої роботи з формування мотивів навчання;
- моделювання процесу навчання на уроці відповідно до вимог логіки навчального процесу оволодіння знаннями, уміннями і навичками;
- реалізації на уроці принципів навчання залежно від змісту навчального матеріалу, віку учнів;
- оптимального підходу до вибору методів і засобів навчання.

Виховні вимоги зумовлені провідними завданнями всебічного гармонійного розвитку особистості відповідно до вимог розумового, морального, фізичного, трудового естетичного виховання. На кожному уроці необхідно актуалізувати ті чинники, які мають впливати на формування всебічно розвиненої особистості. Це трансформується через зміст навчального матеріалу і безпосередньо через організацію вчителем навчально-виховного процесу на уроці. Тому на етапі планування уроку варто виділяти не лише дидактичну, а й виховну мету.

У системі розв'язання виховних завдань мають переважати провідні аспекти кожної частини, що забезпечують гармонійне виховання особистості. Зокрема:

— розумове виховання: самостійна пізнавальна діяльність, інтелектуальний розвиток, оволодіння методами учіння;

— моральне виховання: формування моральних переконань і моральних почуттів, гуманізму, поваги до особистості, національної гідності, добра, чуйності та ін.;

— фізичне виховання: створення оптимальних умов для фізичного розвитку особистості, оволодіння вміннями і навичками турботи про своє здоров'я, культуру побуту;

— трудове виховання: формування вмінь і навичок розумової праці, виховання любові до праці взагалі й почуття бережного ставлення до праці інших, соціально-психологічна підготовка вихованців до участі у продуктивній, фізичній та інтелектуальній праці;

- естетичне виховання: формування почуттів прекрасного, вміння відрізнити прекрасне від потворного, озброєння школярів знаннями й уміннями творити прекрасне в реальному житті. Цілеспрямована і систематична робота зі створення на кожному уроці оптимальних умов для реалізації завдань розумового, морального, фізичного, трудового й естетичного виховання впродовж 12 років навчання дасть свої плідні результати.

5. Типи уроків, їх структура

Основною формою організації навчально-виховного процесу є урок. Однією з важливих умов проведення уроку є раціональний вибір його типу й дотримання основних елементів його структури.

Дана проблема має принципове значення в теорії і практиці сучасного уроку, оскільки значною мірою визначає ефективність навчання, його результати.

Урок містить зміст матеріалу, методи і форми навчання, методи управління і контролю за навчальною діяльністю, технічні засоби, дидактичний матеріал, форми організації навчальної діяльності учнів, особистість учителя. Але чи є вони компонентами уроку? Звичайно ні. Не є компонентом уроку і його мета.

Не можна погодитись з думкою, що не існує об'єктивно постійної структури уроку, а також ототожнювати структуру уроку з його схемою, підставою, для чого слугував тривалий час широко розповсюджений у практиці комбінований урок, що якоюсь мірою стримувало творчість учителя.

Між тим, вчені-педагоги однакові в тому, що структура уроку не може бути аморфною, невизначеною, випадковою, що вона повинна відображати закономірності і логіку процесу навчання як явища дійсності, закономірності і логіку процесу засвоєння нових знань як внутрішнього психологічного явища; закономірності самостійної розумової діяльності учня як способів його індивідуального пізнання, що відображає логіку пізнавальної діяльності людини; логіку викладання; види діяльності учителя і учнів як зовнішні форми вияву сутності педагогічного процесу [286, 92].

Елементами уроку, що у взаємозв'язаному функціонуванні відображають ці закономірності, є: *актуалізація, формування нових понять і способів дій, застосування засвоєного*. В реальному педагогічному процесі вони є й етапами процесу навчання, і основними, незмінними, обов'язковими на кожному уроці узагальненими *дидактичними завданнями*, і *компонентами дидактичної структури уроку*. Саме ці компоненти забезпечують на уроці необхідні й достатні умови для засвоєння учнями програмного матеріалу, формування у них знань, умінь, навичок, активізації розумової діяльності учнів у процесі виконання самостійних робіт, розвиток їх інтелектуальних здібностей. Характер зв'язків і взаємодії цих компонентів забезпечені логікою процесу навчання, поетапним рухом від незнання до знання, який передбачає, що будь-яке формування нових знань і способів діяльності здійснюється безпосередньо на ґрунті актуалізації попередніх знань і досвіду діяльності та систематичного використання засвоєних знань і досвіду теоретичної і практичної діяльності школяра.

Послідовність формування знань на тому чи іншому уроці може бути різною: в одному випадку, урок може розпочинатися не з актуалізації, а з введення нового поняття шляхом пояснення учителя чи створення проблемної ситуації. В іншому випадку - на початку уроку може бути контрольна чи самостійна робота. Така дидактична структура уроку. Відзначений підхід до визначення структури уроку усуває шаблонність при проведенні уроків, рецептурність у діяльності викладача, розширює межі його творчої майстерності розробки і проведення уроків.

Методична підструктура уроку, що розробляється викладачем на основі дидактичної структури, характеризується більшою варіативністю і тут не можна рекомендувати єдину схему для всіх уроків з усіх предметів. Методична структура уроку на відміну від дидактичної - величина змінна. Число елементів у ній, їх

номенклатура і послідовність визначається вчителем, виходячи з загальної дидактичної структури, мети і завдань освіти, розвитку та вихованості учнів. Методична підструктура уроку відображає основні етапи навчання і характер організації уроку.

Таким чином, якщо **дидактична структура** уроку є сталою і в діяльності вчителя виявляється у вигляді загального припису, алгоритму організації уроку, то **методична підструктура** зобов'язує його планувати конкретні види діяльності: виконання вправ, розв'язування задач, відповіді учнів; пояснення матеріалу з використанням адекватних методів і засобів; розв'язання практичних і навчальних завдань під керівництвом викладача і самостійно. При створенні методичного проекту уроку викладач керується принципом оптимального досягнення мети і завдань, при цьому значну роль у забезпеченні успішності навчально-пізнавального процесу відіграють: створення мотивації, психологічного комфорту, врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Досить часто спостерігається невідповідність між типом уроку та його основними структурними елементами (наприклад, в уроці систематизації й узагальнення взагалі відсутня систематизація в певній системі взаємозв'язків, а є лише повторенням окремих фактів або дій у вигляді переліку). Особливо це стосується уроків у вигляді ігор, змагань тощо. Типовою помилкою є й те, що іноді підмінюються поняття «визначення теми, мети й завдань уроку» з «мотивацією» навчальної діяльності.

Кожен проведений викладачем урок є унікальним і відрізняється від інших метою, змістом, методами, структурою тощо. Необхідність об'єднати уроки в певні групи виникла в педагогіці досить давно. На сьогодні проблема типології уроків ні у світовій, ні у вітчизняній науці остаточно не розв'язана. Як відмічає В.М.Андрєєва, існує більше десяти типологій, що пояснюється різноманітністю ознак, за якими дослідники класифікують уроки. Тому єдиної загальноприйнятої класифікації не існує.

Наприклад, С. В. Іванов, взявши за основу головні етапи навчального процесу й характер діяльності, виділяє уроки:

- вступні (увідні);
- первинного ознайомлення з матеріалом;
- формування понять, установлення закономірностей і правил;
- повторення та узагальнення;
- застосування здобутих знань на практиці;
- формування навичок (тренувальні);
- контрольні;
- комбіновані.

І. Н. Казанцев класифікує уроки за основним способом їх проведення й виділяє такі типи:

- урок-лекція;
- урок-бесіда;
- урок-екскурсія;
- кіноурок;
- урок із різними видами занять;
- урок самостійної роботи учнів;
- лабораторні та практичні.

Найважливішою складовою навчально-виховного процесу, його відправною точкою є дидактична мета. Тому, на думку В.М.Андрєєвої, найбільш реальними й

наближеними до практики є типології, в основу яких покладено саме цей критерій, що розроблявся Б. А. Онищуком, Г.Т. Щукіною, Н. А. Сорокіним, М. І. Махмутовим, І. Ф. Харламовим та ін. Узагальнена класифікація має такий вигляд:

- урок формування (засвоєння) знань;
- урок формування (засвоєння) й удосконалення навичок та вмінь;
- урок застосування (закріплення) знань, умінь та навичок;
- урок узагальнення та систематизації знань;
- урок контролю та коригування знань, умінь, навичок;
- комбінований урок.

Кожен із цих уроків може бути проведений у різних формах (лекції, гри, уявної подорожі, практичної роботи тощо), тому доречно в поурочних планах окремо записувати тип уроку й форму його проведення та обов'язково чітко формулювати мету.

Тип уроку викладач обирає залежно від місця цього уроку в межах теми, його змісту й завдань, віку учнів, власного досвіду та ін. Кожному з типів уроку відповідає певна структурна послідовність, хоча сьогодні вона вже не регламентується настільки жорстко (наприклад, може бути змінена їх послідовність, один із етапів — стати частиною іншого або взагалі бути виключеним).

Залежно від типу уроку логічно вибудовується його структура. Структура уроку — це сукупність, послідовність та логічний зв'язок елементів, які становлять його модель.

Кожен урок має свою структуру, яка зумовлюється його навчально-виховною метою. В моделі уроку виділяють макроструктуру (етапи конкретного уроку) і мікроструктуру (методичні компоненти кожного етапу).

У процесі моделювання уроку того чи іншого типу має виявлятися творчість викладача. Але разом з тим не слід забувати про дотримання певної логічно доцільної архітектури уроку певного типу.

Структура основних типів уроків.

Урок засвоєння нових знань.

Мета: оволодіння учнями новими навичками, матеріалом та новими способами діяльності.

Структура:

1. Перевірка домашнього завдання; актуалізація опорних знань.
2. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.
3. Сприймання й усвідомлення нового навчального матеріалу.
4. Запам'ятання нового навчального матеріалу.
5. Систематизація знань, отриманих на даному уроці.
6. Домашнє завдання. Підсумки уроку.

Найчастіше таким уроком є вступний урок курсу (теми, розділу), коли він незначною мірою пов'язаний з темою попереднього уроку. Також доречно обрати цей тип у випадку, коли зміст матеріалу складний, об'ємний, містить значну кількість нових понять і положень.

Може використовуватись пояснювально-ілюстративний, проблемний виклад. Заняття можна провести у формі бесіди, лекції, уявної подорожі чи екскурсії, відеуроку, навчальної конференції з підготовленими доповідями (повідомленнями) учнів. Під час проведення уроку доречні конспектування, складання тез, опорних схем, робота з підручником, картою, довідниками тощо. Головне, щоб вивчення нового

матеріалу учнями відбувалося не пасивно, а в ході різноманітної активної пізнавальної діяльності.

Урок формування умінь і навичок.

Мета: закріплення й усвідомлення раніше засвоєного матеріалу (знань, умінь, навичок) і формування нових навичок та вмінь.

Основою такого уроку можна назвати тренування в різних варіантах, яке вимагає від учня перенесення знань і вмінь у нові, нестандартні ситуації. Для проведення таких уроків використовується практична робота. У педагогічній літературі саме цей тип уроку рекомендується як найбільш доречний для таких предметів, як фізика, хімія, географія, біологія і, звичайно інформатика. Структура:

1. Перевірка домашнього завдання. Відтворення і корекція опорних знань.
2. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.
3. Ознайомлення з правилами і способами дій із застосування знань на практиці.
4. Робота учнів над вправами на застосування знань.
5. Домашнє завдання. Підсумки уроку.

Зміст уроків цього типу має значні можливості для великої варіативності завдань і тому сприяє диференціації та індивідуалізації навчання. Урок формування та вдосконалення вмінь і навичок можуть проводитись у вигляді ігор, змагань, уявних експедицій тощо та поєднувати й індивідуальні, і фронтальні, і групові методи роботи.

Урок застосування знань, умінь та навичок.

Коли на практичну роботу відводиться ціле заняття, тоді використовується даний тип уроку.

Структура:

1. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.
2. Перевірка домашнього завдання, корекція знань, умінь та навичок.
3. Усвідомлення програми навчальних дій.
4. Самостійна робота над виконанням практичних завдань.
5. Узагальнення і систематизація результатів роботи.
6. Оцінка діяльності учнів.
7. Підсумки уроку. Домашнє завдання.

Уроки закріплення знань, умінь і навичок (уроки повторення)

Мета: повторення та закріплення, уточнення та поглиблення попередньо засвоєних знань, умінь і навичок.

Особливістю й одночасно складністю цього типу уроків є вміння визначати обсяг навчального матеріалу, виділяти головні ідеї, поняття, правила й добирати відповідні завдання.

Основні дидактичні завдання, які розв'язуються на цих уроках наступні:

- а) систематизація і узагальнення нових знань;
- б) повторення і закріплення раніше засвоєних знань;
- в) застосування знань на практиці для поглиблення і розширення раніше засвоєних знань;
- г) формування умінь і навичок;
- д) контроль за вивченням навчального матеріалу і вдосконаленням знань, умінь і навичок.

Видами цього типу уроків є: а) уроки самостійних робіт (репродуктивного типу – усних і письмових вправ); б) урок-лабораторна робота; в) урок практичних робіт; г) урок-екскурсія; д) урок-семінар.

Відзначені види уроків удосконалення знань, умінь і навичок свідчать про те, що організація навчальної діяльності учнів на уроці передбачає одночасно з повторенням і застосуванням знань в дещо зміненій ситуації, і систематизацію знань, і закріплення, зміцнення умінь і навичок, їх удосконалення не лише в межах навчальної теми, а й на рівні інших тем курсу та предметів. При плануванні уроку разом з повторенням можна організувати і контроль, і систематизацію знань.

Структура

1. Повідомлення теми, мети уроку.
2. Мотивація навчальної діяльності.
3. Повторення основних понять теми.
4. Повторення основних закономірностей, правил теми.
5. Виконання практичних завдань на повторення й закріплення основних умінь і навичок.
6. Підсумки уроку.
7. Домашнє завдання.

Урок узагальнення і систематизації.

Мета: даний тип уроку покликаний вирішувати два дидактичні завдання: 1) встановлення рівня оволодіння учнями теоретичними знаннями і методами пізнавальної діяльності з вузлових питань програми, які мають вирішальне значення для оволодіння предметом в цілому, і 2) перевірка та оцінка знань, умінь і навичок, учнів з усього програмного матеріалу, який вивчається протягом тривалого періоду — чверті, півріччя і за весь рік навчання.

Уроки узагальнення і систематизації передбачають усі основні види уроків, які використовуються в межах усіх п'яти типів уроків. Специфікою їх є те, що викладач щоразу при підготовці і проведенні уроку заздалегідь визначає питання-проблеми для повторення, вказує учням джерела, якими необхідно скористатися, задає завдання для колективно-групового їх виконання поза уроками, проводить оглядові лекції, консультації як групові, так і індивідуальні, дає рекомендації щодо виконання самостійної роботи.

Структура.

1. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.
2. Відтворення і корекція опорних знань.
3. Повторення і аналіз основних фактів, подій, явищ.
4. Узагальнення та систематизація знань, засвоєння системи знань, провідних ідей.
5. Домашнє завдання. Підсумки уроку.

Для систематизації та узагальнення виділяються ключові питання відповідного курсу. Увага звертається на знаходження та розкриття в уже вивченому матеріалі закономірностей, логічно-наслідкових зв'язків, глибокої сутності процесів та явищ; на перехід від окремих до більш широких узагальнень. Слід звернути увагу на те, що систематизація передбачає певну форму відображення окремих фактів у певній системі взаємозв'язків — схему, узагальнюючу таблицю тощо. У жодному разі не можна вважати систематизацією просте відтворення окремих фактів або дій наприкінці вивчення теми. Це буде просте повторення.

Урок комбінований.

Комбінований урок – найбільш розповсюджений тип уроку в існуючій практиці роботи навчального закладу. На ньому вирішуються дидактичні завдання усіх попередніх трьох типів уроків, тому він отримав назву комбінований урок. Основними елементами цього уроку, які складають його методичну підструктуру, є:

- а) організація учнів до занять;
- б) повторення і перевірка знань учнів, виявлення глибини розуміння і ступеня тривалості всього вивченого на попередніх заняттях та актуалізація необхідних знань і способів діяльності для наступної роботи, спрямованої на осмислення нового навчального матеріалу;
- в) пояснення вчителем нового матеріалу і організація роботи учнів з метою його осмислення і засвоєння;
- г) первинне закріплення нового матеріалу і організація роботи, спрямованої на вироблення в учнів умінь і навичок застосування знань на практиці;
- д) визначення домашнього завдання та інструктаж щодо його виконання;
- е) підведення підсумків уроку з виставленням оцінок за роботу окремим учням протягом всього уроку.

Відзначені компоненти методичної підструктури комбінованого уроку в залежності від характеру навчальної ситуації і педагогічної майстерності викладача взаємодіють між собою і часто переходять один в одного, змінюють свою послідовність в залежності від організації навчального процесу. При цьому структура комбінованого уроку стає гнучкою, рухливою. Це дозволяє вчителю уникнути шаблону, формалізму.

У процесі вивчення нового матеріалу можна відразу організувати його закріплення і використання, а при закріпленні здійснити контроль знань, умінь і навичок, а також розвиток навичок використання цих знань в різних, у тому числі й нестандартних ситуаціях. Така комплексна взаємодія між структурними елементами комбінованого уроку робить його багатоплановим і змушує вчителя оптимально регламентувати час уроку на окремих його етапах. Не можна допускати, щоб перевірка знань учнів займала 20 - 25, а то й 30 хвилин, а на засвоєння нової теми залишалася 15 - 20 хвилин.

Ефективність і результативність комбінованого уроку залежить не від абсолютизації його структури, а від чіткого визначення цільових компонентів уроку, від відповіді вчителя на питання про те, чого він повинен навчити учнів, як використати заняття для розумної організації їх діяльності.

Структура:

1. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.
2. Перевірка домашнього завдання.
3. Актуалізація опорних знань.
4. Сприймання й усвідомлення учнями нового навчального матеріалу.
5. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.
6. Вправи на формування вмінь і навичок на основі отриманих знань.
7. Домашнє завдання. Підсумки уроку.

Урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок.

Мета: перевірка якості та міцності засвоєного матеріалу, сформованості умінь і навичок; внесення коректив.

Структура:

1. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.
2. Перевірка рівня володіння знаннями.
3. Перевірка рівня сформованості умінь і навичок.
4. Самостійна робота з виконання контрольних завдань.
5. Підсумки уроку.

Якщо робота проводиться письмово, то пункти 3-6 відображають логіку побудови завдань контрольної роботи.

Такі уроки проводяться наприкінці вивчення теми, розділу й виконують цілу низку функцій: контролюючу, навчальну, виховну, діагностуючу та ін.

Уроки перевірки можуть бути організовані досить різноманітно (у вигляді ігор-змагань, аукціонів, огляду знань тощо), мають широкі можливості для поєднання і індивідуальної, і групової роботи.

Уроки перевірки і корекції знань, умінь і навичок призначаються для оцінки результатів навчання, рівня засвоєння учнями теоретичного матеріалу, системи наукових понять навчального курсу, сформованості умінь і навичок, досвіду навчально-пізнавальної діяльності учнів, встановлення діагностики рівня навчання учнів і запровадження в технологію навчання тих чи інших змін, корекції. Видами уроку контролю і корекції можуть бути: усне опитування (фронтальне, індивідуальне, групове), письмове опитування, диктанти, перекази, розв'язування задач і прикладів і т.д.; залік; залікова практична (лабораторна) робота; практикуми; контрольна самостійна робота; екзамени. Всі ці та інші види уроків проводяться після вивчення цілих розділів, великих тем навчального предмету. Найвищою формою підсумкової перевірки і оцінки знань учнів, рівня їх підготовки є екзамен з курсу в цілому. На уроках контролю найбільш яскраво виявляється ступінь готовності учнів застосувати свої знання, уміння і навички в пізнавально-практичній діяльності в різних ситуаціях навчання.

Після проведення уроків контролю, проводиться спеціальний урок з аналізу і виявлення типових помилок, недоліків у знаннях, уміннях і навичках учнів, в організації їхньої навчально-пізнавальної діяльності, які необхідно виправити на наступних уроках; вноситься необхідна корекція в діяльність учнів і вчителя.

Методична підструктура уроків контролю і корекції, як правило, передбачає: вступну пояснювальну частину (інструктаж учителя і психологічна підготовка учня до виконання майбутньої роботи); основну частину – самостійна робота учнів, оперативний контроль, консультації викладача; підсумкову частину – орієнтація учнів у вивченні нового матеріалу.

Інколи уроки цього типу мають такі елементи: організаційна частина, пояснення завдань викладачем, відповіді на запитання учнів, виконання учнями завдань, здача виконаного завдання (або перевірка), завдання додому, закінчення уроку.

Зрозуміло, що в практиці роботи навчального закладу можливі й інші типи і структурні комбінації уроків. У зв'язку з підвищенням уваги до проблем активізації пізнавальної діяльності учнів, залучення їх до розв'язання пошукових і дослідницьких завдань як самостійний вид уроку розглядається **проблемний урок**. Він має такі елементи: організація учнів, їх психологічна підготовка до активного залучення в майбутню роботу – створення проблемної ситуації; формулювання проблеми, висунення гіпотези і варіантів розв'язання; коментарі і узагальнення викладача; завдання додому; закінчення уроку – підведення підсумків роботи. Все це залежить від частинно-методичних завдань і творчості викладача. Однак, будь-яка методична

підструктура кожного типу уроку завжди повинна втілювати в собі актуалізацію раніше засвоєних знань і способів діяльності, формування нових понять та способів діяльності і використання знань, умінь і навичок. Варто мати на увазі, що перелічені типи уроків у "чистому" вигляді рідко зустрічаються у практиці роботи викладачів. Так чи інакше, функції одного типу уроку часто вплітаються в структуру іншого типу уроку. Різниця полягає лише в тому, що кожний відзначений нами тип уроку відрізняється домінуванням певної функції, а решта функцій інших типів уроку мають допоміжний характер. Тому класифікація уроків продовжує залишатися однією з найактуальніших проблем дидактики.

6. Підготовка викладача до уроку

Викладач, який творчо працює, готується до уроку все життя. Ця банальна фраза відображає сутність професійної діяльності педагога, яка зумовлює необхідність щоденно і систематично працювати над собою: розвивати свої інтелектуальні можливості, опановувати значні пласти інформації з різних галузей наук, оволодівати основами педагогічних технологій, педагогічної техніки. Та все ж у підготовці до конкретного уроку є необхідність дотримуватися певної послідовності, яка включає такі компоненти.

1. Ознайомлення з навчальною програмою, визначення місця конкретної теми в системі й структурі навчальної дисципліни.
2. Ознайомлення з навчальними підручниками з погляду повноти розкриття змісту теми відповідно до вимог програми.
3. Опрацювання методичної літератури щодо оптимізації навчально-виховного процесу в ході опрацювання конкретного навчального матеріалу.
4. Добір і опрацювання додаткового фактичного матеріалу теми заняття.
5. Підбір засобів навчання: таблиць, схем, моделей, предметів, роздаткового матеріалу.
6. Вибір оптимальних методів і прийомів навчання:
 - Визначення типу і структури уроку;
 - Уявна режисура структури уроку відповідно до мети, дидактичних завдань, віку учнів;
 - Складання плану уроку, в якому потрібно передбачити визначення теми, мети (дидактичної, розвиваючої, виховної), виділення структурних компонентів відповідно до обраного типу, фіксація змісту уроку з достатнім методичним забезпеченням.

Тематичне планування призначене для визначення оптимальних шляхів реалізації освітньої, розвиваючої і виховної функцій навчально-виховного процесу в системі уроків і позаурочних занять з даної теми або розділу навчальної програми. До цієї системи, в залежності від основної дидактичної мети, можуть ввійти як уроки різних типів і видів, так і інші форми організації позакласної та позаурочної роботи учнів.

Успіх тематичного планування залежить від того, наскільки чітко викладач уявляє собі, що повинні учні міцно засвоїти, з чим познайомитися, що вміти, знати і т.д. Тому тематичне планування розпочинається з ретельного вивчення викладачем навчальної програми з предмету, освітніх стандартів, визначення основних виховних і розвивальних завдань у межах навчального предмету в цілому і з даної теми, зокрема. Тільки в результаті такої попередньої роботи можна зрозуміти значення кожного "народжуваного" в тематичному плані уроку. Інакше, замість системи взаємопов'язаних уроків отримаємо випадковий "набір" уроків.

Науково обґрунтовану схему тематичного планування запропонував відомий російський дидакт М.І.Махмутов, яка має такий вигляд [286,147].

Схема тематичного планування

1. Назва теми:

- 1) мета (загальна дидактична) уроку або системи уроків;
- 2) тип уроку (уроків);
- 3) спільні методи навчання (репродуктивні або продуктивні);
- 4) обладнання і основні джерела інформації;
- 5) види контрольних робіт на основі системи уроків.

2. Актуалізація:

- 1) опорні знання (поняття і факти) і способи дії;
- 2) типи самостійних робіт.

3. Формування нових понять і способів дії:

- 1) нові поняття і способи дії;
- 2) головні і другорядні проблеми та типи самостійних робіт.

4. Застосування (формування умінь та навичок):

- 1) типи самостійних робіт;
- 2) між-предметні зв'язки.

5. Домашнє завдання:

- 1) повторення (обсяг навчального матеріалу);
- 2) типи самостійних робіт.

Основою тематичного планування в даній схемі слугує дидактична структура уроку, компоненти якої містять елементи знань (понять) і способів дій, типи самостійних робіт, тобто зміст і способи навчання.

Розпочинаючи планування системи уроків з чергової теми, викладач повинен чітко уявити якими опорними знаннями, уміннями і навичками уже володіють учні, які види наступних зв'язків (предметних, міжпредметних) можуть і повинні на їх основі актуалізуватися. Тільки після цього можна розробляти конкретні програми роботи учнів з даної теми.

В цих програмах викладач чітко визначає якими основними знаннями, уміннями і навичками повинен оволодіти учень при вивченні матеріалу з даної теми. В програмі перелічуються основні поняття і закономірності, які вводяться в даній темі; найважливіші відомості про навчальні явища, процеси, події і т.д.; характеризуються типи задач, які учні повинні навчитися розв'язувати, а також очікуваний приріст у знаннях, уміннях і навичках учнів, що має відбутися в результаті вивчення теми.

Викладач планує також формування в учнів умінь навчально-дослідницької діяльності, накреслює основні завдання виховання відповідального ставлення їх до навчального матеріалу, до тих видів діяльності, які здійснюватимуть школярі в процесі вивчення даної теми.

Саме цілеспрямованість викладача при здійсненні тематичного планування, конкретизація ним найближчих завдань навчання і є власне управління процесом навчально-пізнавальною діяльністю учнів в системі уроків, основою його творчого підходу до поурочного планування структури і змісту майбутньої діяльності на уроці, до визначення системи та послідовності власних дій і дій учнів на кожному уроці. Тільки після визначення дидактичних завдань до кожної теми в цілому, можна розпочинати підготовку до кожного конкретного уроку.

Безпосередня підготовка вчителя до уроку — це планування уроку, конкретизація тематичного планування, стосовно кожного окремо взятого уроку, осмислення та складання плану і конспекту уроку після того як визначено основний зміст і спрямованість уроку. План уроку необхідний кожному викладачу, незалежно від його стажу, ерудиції і рівня педагогічної майстерності. Складається він на основі тематичного плану, змісту програми, знання вчителем учнів, а також рівня їх підготовки. В плануванні уроку і розробці технолога його проведення виділяються дві взаємопов'язані частини: 1) осмислення мети уроку, кожного його кроку; 2) запис у спеціальному зошиті в тій чи іншій формі плану уроку.

Мета уроку визначається на основі змісту матеріалу, матеріальної бази навчального закладу і характеру такої діяльності учня з навчальним матеріалом, яку можна організувати в даній навчальній ситуації. На цьому етапі підготовки уроку викладач на основі розумового експерименту здійснює прогнозування майбутнього уроку, "прокручує" його в думці, розробляє своєрідний сценарій власних дій і дій учнів у їх єдності. І лише після визначення основного змісту і напрямку власної діяльності і діяльності учнів, учитель добирає необхідний і достатній матеріал, який повинні засвоїти учні, накреслює послідовність введення в обіг тих чи інших понять, які будуть вивчатися на уроці; добирає найвиразніший матеріал, що спонукатиме до активної розумової діяльності учнів, накреслює орієнтири у вигляді узагальнених запитань, проблемних завдань та ін.

В процесі підготовки уроку увага вчителя повинна бути привернута до педагогічного передбачення, прогнозування можливого повороту думки учнів при розв'язанні конкретних навчальних завдань. Підготовка викладача до уроку охоплює, таким чином, не лише ретельний аналіз навчального матеріалу, його структурування у відповідності з етапами його вивчення, але й можливі запитання, відповіді, судження самих учнів. Чим ретельніше буде здійснений такий аналіз, тим менша ймовірність зустрітися з зовсім неочікуваними ситуаціями в процесі проведення уроку.

Після ретельного аналізу, обдумування композицій уроку викладач здійснює запис плану-конспекту уроку. Досвідчені вчителі обмежуються короткими записами, початківцям варто писати більш розгорнуті плани-конспекти уроку.

План уроку — це початок творчого пошуку, засіб ефективності уроку, реалізація задуму вчителя, ґрунт натхнення і талановитої імпровізації. В ньому відображається *тема уроку*, клас, в якому він проводиться, *мета уроку з конкретизацією його дидактичних завдань*, короткий *зміст матеріалу*, який вивчається на уроці, *форми організації* навчально-пізнавальної діяльності учнів, *методи, засоби навчання, система завдань*, в процесі виконання яких здійснюватиметься актуалізація раніше засвоєних знань і способів діяльності, формування нових наукових понять і способів діяльності та їх використання в різних ситуаціях навчання, *контроль і корекція* навчальної діяльності учнів в їх поступальному русі від незнання до знання, від невміння до вміння здійснювати необхідні практичні пізнавальні дії в процесі реалізації завдань уроку.

В плані уроку уточнюється його структура, визначається орієнтовна міра часу на різні види роботи, передбачаються заходи перевірки успішності навчання школярів, конкретизуються їх прізвища, кого планується опитати, перевірити тощо.

Успіх уроку залежить не тільки від старанної підготовки до нього вчителя, але й від підготовки самих учнів до роботи на уроці, від того психологічного настрою, з яким

вони приходять на урок. Підготовка учнів до наступного уроку в системі уроків передбачає:

$\frac{3}{4}$ ознайомлення учнів з планом їх роботи на наступних уроках в системі уроків з теми;

$\frac{3}{4}$ орієнтацію учнів на їх попереднє ознайомлення з окремими розділами або темами підручника, читання науково-популярної й художньої літератури з проблем наступного уроку, проведення спостережень та нескладних дослідів, які можуть сприяти вивченню нового матеріалу.

Можна рекомендувати наступну схему плану-конспекту уроку:

Схема плану-конспекту уроку

1. Тема програми.
2. Тема уроку.
3. Мета уроку:
4. Завдання: а) освітні; б) виховні; в) розвиваючі.
5. Тип уроку.
6. Вид уроку.
7. Методи: а) навчання; б) викладання.
8. Матеріально-технічне і дидактичне оснащення уроку: 1) Обладнання. 2) Прилади.
- 3) Інструмент (робочий, вимірювальний). 4) Еталони. 5) Заготовки, матеріали. 6) Наочні посібники. 7) Дидактичний матеріал. 8) Технічні засоби навчання.
9. Міжпредметні зв'язки.
10. Передові методи праці.
11. Література.

Хід уроку по етапах

1. Актуалізація опорних знань і мотиваційних станів.
 - 1) Завдання етапу.
 - 2) Склад опорних завдань.
 - 3) Склад опорних умінь.
 - 4) Формування мотивів, інтересу, емоційного настрою.
2. Формування нових знань і способів діяльності.
 - 1) Завдання етапу.
 - 2) Введення нових понять.
 - 3) Очікуваний приріст знань, умінь.
 - 4) Способи спонукання.
3. Формування нових умінь і навичок.
 - 1) Завдання етапу.
 - 2) Склад формованих і розвиваючих умінь.
 - 3) Самостійна робота.
 - 4) Поточний інструктаж (індивідуальний, колективний).
 4. Домашнє завдання.

7. Методичні розробки уроків

Методична розробка уроку

Предмет: охорона праці.

Методична мета уроку: *Методика проведення нетрадиційного уроку у*

вигляді ділової гри.

Тема уроку: **Захист від статичної електрики.
Захист споруд від блискавки.**

Мета уроку:

Навчити використовувати набуті раніше знання на практиці,
розглянути засоби захисту від статичної електрики,
визначити захист від атмосферної електрики.
Розвивати: логічне і системне мислення, комунікабельність,
відповідальність за роботу в команді при виконанні завдань.
Виховувати прагнення до поглиблення та вдосконалення знань.

Тип уроку : комбінований.

Організаційна форма уроку: ділова гра, робота в двох рівносильних групах.

Методи і прийоми навчання: словесний, наочний, практичний, проблемно-пошуковий, вікторина, самостійна робота.

Міжпредметні зв'язки: виробниче навчання, безпека життєдіяльності, фізика, географія, біологія.

Комплексно-методичне забезпечення: плакати, картки, інструкції, опорні конспекти, фізична карта світу, електрофорна машина, електроскоп, дидактичний матеріал.

Хід уроку.

I. Організаційна частина.

Перевірка присутності учнів на уроці, підготовка до уроку.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

Проводиться гра - вікторина за типом КВК.

Викладач робить вступне слово, в якому учням повідомляється про порядок проведення гри. Для цього учнів поділяють на дві команди і вибирають журі.

Хід гри.

1. „Розминка”

Команди задають одна одній питання, які підготовлені вдома, по темі „Електрика промислова, статична та атмосферна”. До кожного питання має бути запропонована власна правильна відповідь.

2. „Бліцтурнір”

Проводиться у вигляді усного опитування. Вирішальним у цьому конкурсі є швидкість і правильність відповіді. Командам пропонується виконати такі завдання:

- *Знайти помилку:*

Захисне заземлення – це навмисне електричне з'єднання з нульовим захисним провідником металевих струмонепровідних частин, які можуть опинитися під напругою.

- *Пояснити значення терміну „петлі струму”*
- *Назвати особливості ураження електричним струмом.*

3. „Конкурс капітанів”

Капітани одержують картки із завданнями. Відповіді супроводжуються поясненнями біля дошки по плакатах, а також зображенням необхідних схем

Картка 1.

Опишіть ваші дії в аварійних ситуаціях:

1. Під час роботи в швейному цеху внаслідок поломки обладнання працююча потрапила під дію електричного струму.
2. Електрик, виконуючи ремонтні роботи електропроводки, схопився обома руками за оголені проводи і опинився під дією електричного струму.

Картка 2.

Опишіть ваші дії при аварійній ситуації:

Після сильного вітру сталося пошкодження лінії електропередач і людина наступила на електричний провід, що проводить електричний струм. Пояснити дію крокової напруги.

4. „Інтелектуальний футбол”

Командам пропонуються слова, за якими вони формулюють питання і „відфутболють” їх вболівальникам команди.

Команда 1 „індивідуальні”

Команда 2 „колективні”.

III. Мотивація навчання, повідомлення теми та мети уроку.

Викладач знайомить учнів із назвою теми уроку і пропонує спільно визначити зміст і мету уроку.

IV. Сприйняття та первинне осмислення нового матеріалу.

Учням пропонується ознайомитися з матеріалом теми. Група розділяється на підгрупи. Кожна підгрупа отримує своє завдання, яке вона виконує після роботи з дидактичним матеріалом. Під час виконання завдання учні в підгрупах висловлюють свої ідеї, визначають шляхи вирішення заданих проблем, розподіляють ролі, допомагають один одному. В кожній підгрупі, яка працює над новим матеріалом теми визначені учні, які виконують роль теоретиків та практиків. Завданням теоретиків є зібрати думки всіх учнів із поставленої проблеми, узагальнити їх і заповнити інструкцію. Одна підгрупа вивчає питання „Захист від статичної електрики”, друга підгрупа вивчає питання „Захист споруд від блискавки”. Завданням практиків є виробити практичні поради з правил поведінки під час грози.

На виконання завдання відводиться 15 хв.

Після виконання завдання проходить колективне обговорення проблем уроку у вигляді цікавих подорожей.

1. ПОДОРОЖ У КРАЇНУ ЕКСПЕРИМЕНТУ.

Учень отримує експериментальне обладнання і проводить два досліди. Досліди демонструють наявність статичної електрики навколо нас.

2. ПОДОРОЖ У КРАЇНУ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ

Подорож у країну теоретичних знань проводять теоретики, що вивчали питання теми „Захист від статичної електрики”. Вони інформують групу згідно інструкцій, які заповнювали разом із своєю підгрупою.

3. ПОДОРОЖ У КРАЇНУ СТАРОДАВНЬОЇ МІФОЛОГІЇ.

Ця подорож розпочинає вивчення другого питання теми

„Захист споруд від блискавки.” Подорож у країну стародавньої міфології проводять історики, які раніше отримали домашнє завдання – дослідити, як стародавні люди пояснювали явище грози та блискавки.

4. ГЕОГРАФІЧНА ПОДОРОЖ.

Географічну подорож здійснюють географи, які інформують групу про найбільш „грозові” місця на нашій планеті та наводять деякі статистичні дані.

5. ПОДОРОЖ У КРАЇНУ ЦІКАВИХ ЗНАНЬ.

Цю подорож розпочинають історики, які досліджували питання „ Як раніше люди захищали свої оселі від розрядів блискавки”. Потім теоретики, які вивчали питання „ Захист споруд від блискавки” інформують групу, про те які в наш час застосовують засоби захисту від блискавки.

6. ПОДОРОЖ У КРАЇНУ ПРАКТИЧНИХ ЗНАНЬ.

Подорож у країну практичних знань проводять практики, які складають практичні поради про правила поведінки під час грози.

У.Підбиття підсумків.

5.1. Контроль і корекція набутих знань.

Усне фронтальне опитування:

- Як накопичуються розряди статичної електрики ?
- Чим небезпечні ці розряди ?
- Які засоби колективного захисту застосовують від розрядів статичної електрики?
- Які засоби індивідуального захисту застосовують від розрядів статичної електрики?
- Для чого використовують блискавковідвід ?
- Пригадайте принцип його дії.
- Які правила поведінки під час грози ви знаєте ?

5.2. Відзначення кращих відповідей учнів, аналіз роботи груп.

VI. Домашнє завдання: підручник „ Основи охорони праці” п. 4.11. ст. 99., п. 4.12., ст. 100 – 101.

Методична розробка уроку

З предмету : охорона праці.

ТЕМА: *Основи безпеки праці в галузі*

Тема уроку: Загальні питання безпеки праці у галузі.

Перелік робіт з підвищеною небезпекою.

Методична мета: Методика практичного застосування теоретичних знань учнів і з використанням елементів ділової гри

Мета уроку: навчити учнів практично застосовувати отримані знання; визначити основні поняття та визначення з охорони праці; узагальнити та систематизувати знання учнів з питання безпеки праці у професіях „кравець, закрійник”, ознайомитись із переліком робіт з підвищеною небезпекою; розвивати: активність, кмітливість, комунікабельність, вміння аналізувати та чітко висловлювати свою думку, приймати самостійні рішення, логічно мислити через встановлення причинно-наслідкових зв'язків; виховувати елементи культури праці, відповідальність, усвідомлення важливості питання , безпеки праці працівника.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми навчання: словесні, практичні, наочні,

проблемно-пошукові

Організаційна форма уроку: бесіда, ігрові ситуації,
самостійна робота учнів.

Комплексно-методичне забезпечення: опорні конспекти, ребус, кросворд, таблиці: "Класифікація умов праці", "Основні причини травматизму та захворювання працюючих", "Причини травматизму працівника", інструкції по видам робіт, індивідуальні завдання, малюнки, зразки спецодягу, стенд "Засоби індивідуального захисту".

Хід уроку

I. Організаційна частина.

Перевірка присутності учнів на уроці їх підготовка до уроку.

II. Актуалізація та корекція опорних знань учнів:

З метою спонукання до колективної співпраці, вияву ініціативи проводиться конкурс. Група ділиться на три команди, визначаються із капітаном та назвою команди. Завдання капітана визначати учнів, які будуть виконувати завдання конкурсів та виставляти бали за відповіді.

Оголосити рейтиногову таблицю виставлення оцінок. Учень, який набере найбільшу кількість правильних відповідей отримує – 11 балів, відповідно кількість балів зменшується на 1 бал у співвідношенні до правильних відповідей.

1 етап конкурсу „Рука долі”.

Мета конкурсу: актуалізація теоретичних знань учнів.

Забезпечення конкурсу:

- комплекти питань з тем: „Зміст поняття „Охорона праці”. Закон України „Про охорону праці”. Навчання з питань охорони праці. Виробничий травматизм та професійні захворювання”,
- фішки з номерами питань.

Умови конкурсу: за правильну відповідь присуджується 1 бал.

Питання:

1. У відповідності з яким документом проводяться інструктажі з питань охорони праці ? Дати визначення.
2. Назвіть види інструктажів.
3. Якщо на підприємстві створилася виробнича ситуація, що загрожує життю і здоров'ю працівника, як повинен вчинити працівник?
4. Охарактеризуйте первинний інструктаж.
5. Як в законодавстві визначається охорона праці підлітків?
6. Охарактеризуйте поточний інструктаж.
7. Дайте визначення поняттю „небезпечний виробничий фактор”.
8. Хто проводить вступний інструктаж? Які питання включає вступний інструктаж?
9. Коли було прийнято Закон України „Про охорону праці”?
10. Охарактеризуйте повторний інструктаж.
11. Назвіть права працівників на охорону праці під час роботи на підприємстві.
12. Що називається виробничим травматизмом ?
13. Що називається професійним захворюванням ?
14. Як визначається розмір одноразової матеріальної допомоги в разі каліцтва працівника на підприємстві?

15. Назвіть граничні норми піднімання і переміщення вантажів на підприємстві для жінок.
16. Дайте визначення поняттю „шкідливий виробничий фактор”.
17. Які нещасні випадки, що сталися з працівником, обов’язково, розслідуються на підприємстві?
18. Який термін проведення повторного інструктажу для робіт з підвищеною небезпекою?

2 етап конкурсу „Розсуди вірно”.

Мета конкурсу: використання теоретичних знань учнів в умовах виробництва.

Забезпечення конкурсу:

- комплект завдань.

Умови конкурсу: за правильно виконання завдання команда отримує 4 бали.

Завдання 1.

По дорозі додому після роботи під час переходу дороги о 18 год 15 хв легковим автомобілем було збито робітницю швейного підприємства „Річка”. Потерпіла одержала при цьому тяжкі травми.

Дайте відповідь на питання:

1. Чи буде проводитись на підприємстві розслідування даного нещасного випадку ?
2. Визначіть, чи являється даний нещасний випадок виробничою травмою ?
3. За якою формою буде складений акт розслідування нещасного випадку ?
4. Яку компенсацію отримає потерпіла ?

Завдання 2.

Працівниця закінчила робочу зміну. Майстер зміни в усній формі доручив працівниці виконати додаткову роботу (волого-теплову обробку спідниць). Під час виконання даної роботи працівниця була уражена електричним струмом. Потерпіла одержала важкі електричні травми.

Дайте відповідь на питання:

1. Визначіть, чи являється даний нещасний випадок виробничою травмою ? Чому ?
2. Хто несе відповідальність за цей нещасний випадок ?
3. За якою формою буде складений акт розслідування нещасного випадку ?
4. Які компенсації отримає потерпіла ?

Завдання 3.

Під час робочої зміни працівник виконував роботи на пресі. Внаслідок порушення ним правил безпеки праці при роботі на пресах – працівник отримав численні опіки рук 1 і 2 ступеня важкості.

1. Визначіть, до якого виду належить даний нещасний випадок ?
2. Хто несе відповідальність за цей нещасний випадок ?
3. Чи отримає працівник матеріальне відшкодування за нещасний випадок ?
4. Який інструктаж з охорони праці повинні пройти інші працівники після цього нещасного випадку ?

3 етап конкурсу „Інтелектуал”.

Мета конкурсу: розвиток інтелектуальних здібностей учнів.

Забезпечення конкурсу:

- ребус;
- кросворд;
- логічна таблиця.

Умови конкурсу: за правильно виконане завдання та логічний висновок команда отримує 4 бали.

Кожна команда розв'язує інтелектуальне завдання:

1. Ребус „Охорона праці”, в якому зашифроване основне визначення предмету.
2. Кросворд по темі „Види інструктажів” - ключовими словами, якого є основне завдання охорони праці.
3. Таблиця „Основні причини травматизму та захворювання працюючих”, в якій потрібно визначити групи шкідливих та небезпечних виробничих факторів.

Підведення підсумків конкурсу. Визначення переможців.

ІІІ. Мотивація навчання, повідомлення теми і мети уроку.

Викладач визначає основне завдання охорони праці, для цього застосовуються ключові слова із третього конкурсу. Визначається взаємозв'язок між вивченням питань безпеки праці в галузі і основним завданням охорони праці. З метою підвищення уваги учнів до проблем охорони праці у професії кравець,закрійник на дошці записуються основні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, які діють на працівника під час роботи.

ІV. Сприйняття і первинне осмислення нового матеріалу:

бесіда, робота з опорними конспектами, пояснення з використанням інструкцій по видах робіт.

Основні питання теми

1. Основні поняття та визначення (*самостійна робота з опорними конспектами*).
2. Питання безпеки праці при :
 - роботі на ручних операціях;
 - роботі за швейними машинами;
 - роботі за праскою. (використовуються елементи методики „Навчаючи - учусь”).
3. Перелік робіт з підвищеною небезпекою (*самостійна робота з підручником*).

1. Основні поняття та визначення.

Завдання учням: самостійна робота з опорними конспектами з метою дати визначення поняттям: умови праці, працездатність, безпека праці, безпека умов праці.

Закріплення вивченого: фронтальне опитування.

Пояснити значення термінів:

- умови праці;
- безпека праці;
- безпека умов праці.

Визначення класу умов праці на швейних підприємствах (використовується таблиця „Класифікація умов праці”).

2. Питання безпеки праці при роботі: на ручних операціях, за швейною машиною, за праскою.

З метою підвищення уваги учнів до проблем охорони праці у професії кравець,закрійник на дошці записуються основні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, які діють на працівника під час роботи.

Після визначення проблем охорони праці у галузі, учні отримують картки із завданням, їм потрібно ознайомитись з інформацією, що міститься в інструкціях по видах робіт. Після цього учні ознайомлюють зі своєю інформацією групу. Завдання

групи отримати інформацію по всіх питання охорони праці та запам'ятати її якомога більше.

Питання :

Для працюючих на ручних операціях.

- За яких умов допускаються працівники до виконання робіт в швейній майстерні ?
- Який спецодяг повинні одягнути працівники перед початком роботи ? Пояснити призначення кожного виду спецодягу.
- Що потрібно перевірити перед початком виконання ручних робіт ?
- Де зберігаються інструменти та пристрої ?
- Який засіб індивідуального захисту обов'язково повинен використовувати кравець під час виконання ручних зметувальних операцій ? Чому ?
- Які вимоги безпеки праці висуваються до ручних голок ?
- Яких вимог безпеки праці потрібно дотримуватися при користуванні ножицями ?
- Чи дозволяється виконувати ручні роботи за швейними машинами ? Чому ?
- Яких вимог безпеки праці потрібно дотримуватися після закінчення ручних робіт ?
- Які вимоги безпеки праці в аварійних ситуаціях ?

Для працюючих на швейних машинах.

- Яких загальних вимог охорони праці повинен дотримуватись працівник при роботі за швейною машиною ?
- Що повинен перевірити працівник перед початком роботи за швейною машиною ?
- Що потрібно спочатку зробити працівнику, щоб замінити голку, заправити нитки в машину ? Чому ?
- Як потрібно тримати тканину прокладаючи строчку ?
- Чи можна гальмувати рукою махове колесо ? Чому ?
- Де розміщують інструменти (ножиці, викрутки та інші) під час роботи за швейною машиною ?
- Якщо машина залишається на якийсь час, що повинен зробити працівник ? Чому ?
- Яких вимог безпеки праці потрібно дотримуватися після закінчення роботи за швейною машиною ?
- Які вимоги безпеки праці в аварійних ситуаціях ?
- Опишіть правильну посадку працівника за швейною машиною.

Для працюючих з електропрасками.

- Які вимоги до шнурів, що підводять електричний струм до праски ?
- Які вимоги безпеки праці висуваються до технічного стану праски ?
- Які вимоги безпеки праці висуваються до прасувальних столів та робочого місця працівника ?
- Яких вимог безпеки праці потрібно дотримуватись перед початком роботи за праскою ?
- Під час роботи за праскою, яким чином визначають температуру нагрівання праски ?
- За чим потрібно слідкувати при роботі за праскою ?
- Як і чим зволожується деталь ?
- Що забороняється виконувати при роботі за праскою ?

- Яких вимог безпеки праці потрібно дотримуватися після закінчення роботи за праскою ?
- Які вимоги безпеки праці в аварійних ситуаціях ?

3. Перелік робіт з підвищеною небезпекою .

З метою засвоєння даного питання учні самостійно вивчають питання по підручнику та визначають відповіді на поставлену проблему.

Питання:

- Ким затверджується Перелік робіт з підвищеною небезпекою?
- Які роботи ввійшли до переліку робіт з підвищеною небезпекою?
- Які пільги надаються працівникам, що працюють в умовах впливу шкідливих та небезпечних умов праці на їхнє здоров'я?

ІУ. Узагальнення та систематизація вивченого матеріалу:

Метод: розв'язання проблемних завдань.

Для закріплення вивченого матеріалу використовуються:

- малюнки по видах робіт , де учні повинні визначити, які порушення правил охорони праці зображені;
- таблиця , де потрібно визначити до яких травм призведуть певні порушення правил охорони праці.

У. Підсумки уроку.

Оцінити роботу групи та виставити оцінки.

УІ. Домашнє завдання: законспектувати основні визначення теми - підручник Л.Е.

Винокурова „Основи охорони праці” ст. 38 - 41.

Методична розробка уроку

Предмет: Обладнання.

Методична мета уроку: *Методика використання комп'ютерних технологій на уроках обладнання.*

Тема уроку: Механізм голки та ниткопритягача.

Мета уроку:

Навчальна: Систематизувати знання учнів з теми «Деталі швейних машин»; вивчити будову механізму голки та ниткопритягача, розглянути принцип роботи цих механізмів.

Розвиваюча: Розвивати аналітичні та технічні здібності учнів, просторову уяву, логічне і системне мислення.

Виховна: Виховувати наполегливість, прагнення до нових знань, самостійність, відповідальність, працелюбність, бережне ставлення до обладнання.

Тип уроку: Комбінований.

Методи і прийоми навчання: словесні, наочні, практичні, наочні електронні.

Організаційна форма навчання: робота з електронними засобами навчання, персональним комп'ютером, самостійна робота учнів з інформаційним забезпеченням.

Комплексно-методичне забезпечення уроку:

1. опорні конспекти, опорні схеми, дидактичні картки, підручник «Обладнання швейного виробництва» (за редакцією В.О.Кучер)
2. Педагогічний програмний засіб «Будова швейної машини», програма комп'ютерного тестування Test – W2 - v1,0.
3. Машина 1022–М класу, деталі швейних машин, персональні комп'ютери, мультимедійний проектор.

Хід уроку

I. Організаційна частина.

1.1. Перевірити присутність учнів на уроці та їх готовність до уроку.

1.2. Мотиваційний момент.

Вступне слово викладача про значення швейного обладнання для виготовлення одягу, взуття, аксесуарів.

Епіграф до уроку.

Ні один з технічних винаходів людства так не сприяв швидкому розповсюдженню моди в одязі, взутті, різноманітних аксесуарів, як швейна машина.

II. Актуалізація і корекція опорних знань учнів.

2.1. Метод експрес-опитування.

1 частина – усні відповіді на питання по темі «Деталі швейних машин»

- ❖ *Що називають «деталлю»?*
- ❖ *На які види діляться деталі швейних машин ?*
- ❖ *Що таке ланка ? Навести приклади.*
- ❖ *Що таке механізм ? Навести приклади.*
- ❖ *На які класи діляться деталі швейних машин ? Назвіть їх.*
- ❖ *Які деталі відносяться до першого класу ?*
- ❖ *Які вимоги висуваються до деталей 1 класу ?*
- ❖ *З яких матеріалів виготовляються деталі 1 класу ?*
- ❖ *Які деталі відносяться до другого класу ?*
- ❖ *Які вимоги висуваються до деталей 2 класу ?*
- ❖ *З яких матеріалів виготовляються деталі 2 класу ?*
- ❖ *Які деталі відносяться до третього класу ?*
- ❖ *Які вимоги висуваються до деталей 3 класу ?*
- ❖ *З яких матеріалів виготовляються деталі 3 класу ?*
- ❖ *Які деталі відносяться до четвертого класу ?*
- ❖ *Які вимоги висуваються до деталей 4 класу ?*
- ❖ *З яких матеріалів виготовляються деталі 4 класу ?*

2 частина – розпізнання схем деталей швейних машин за допомогою слайд-презентації та комп'ютерної програми.

- ❖ *Які різновиди схем використовують в механіці для зображення деталей ?*
- ❖ *Що зображає конструктивна схема ?*
- ❖ *Які є різновиди структурних схем ? Що вони зображають ?*

Учням пропонується прочитати конструктивні, структурні схеми та описати будову деталей швейних машин представлених за допомогою мультимедійного проектора.

2.2. Робота з індивідуальними картками.

Попередньо учням задаються питання.

- ❖ Згідно із призначенням на які групи діляться деталі швейних машин ? Назвати ці групи. Навести приклади.

Двом учням пропонується визначити деталі швейних машин запропоновані у натуральному вигляді, розподілити їх по групах згідно з їх призначенням.

Завдання 1.

- ❖ Вибрати із запропонованих деталей: вал, гвинт, човник, ниткопритягач, голковід.
- ❖ Вибрати із запропонованих деталей ті, що підтримують вали в машині. Назвати ці деталі.

Завдання 2.

- ❖ Вибрати із запропонованих деталей: кривошип, шестерню, черв'як, шатун, палець повідка, рейку. Пояснити для чого ці деталі використовуються в швейній машині.

2.3. Фронтальна робота з тестами за допомогою програми комп'ютерного тестування Test – W2 - v1,0.

III. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів.

3.1. Повідомлення теми, мети уроку.

3.2. Практична значимість матеріалу.

IV. Сприйняття та первинне осмислення матеріалу.

Лекційний виклад матеріалу з елементами бесіди, проблемних питань, роботи з підручником.

План вивчення теми.

Розповідь-пояснення за допомогою електронних засобів навчання.

1. Розгляд конструктивної схеми механізму голки та ниткопритягача
Евристична бесіда.
2. Розгляд конструктивних схем механізму голки та ниткопритягача.
Розповідь-пояснення за допомогою електронних засобів навчання.
3. Розгляд структурної схеми механізму голки та ниткопритягача.
Виконання креслення.
4. Креслення структурної схеми механізму .
Робота учнів з різними інформаційними джерелами.
5. Принцип роботи механізму голки та ниткопритягача (самостійна робота з підручником та опорним конспектом, з подальшим поясненням учнів біля дошки).
Для вивчення даного питання група ділиться на дві підгрупи, кожна отримує своє завдання.
Розповідь-пояснення за допомогою електронних засобів навчання.
6. Застосування кривошипно-шатунного механізму голки та шарнірно-стержневого механізму ниткопритягача в інших класах машин .

V. Узагальнення та систематизація матеріалу.

5.1. Ланцюгове опитування.

- ❖ Назва механізму голки.
- ❖ Назва механізму ниткопритягача.
- ❖ Користуючись структурною схемою назвати деталі, що входять в будову механізму голки та ниткопритягача.
- ❖ Який рух виконує голка ?
- ❖ За допомогою якої деталі відбувається перетворення обертового руху в зворотно-поступальний рух голки ?

- ❖ В якому положення повинен опинитися палець кривошипа, щоб ниткопритягач подав нитку голці ?
- ❖ В якому положення повинен опинитися палець кривошипа, щоб ниткопритягач зтягнув стібок ?
- ❖ Завдяки якій деталі в механізмі ниткопритягача обертовий рух перетворюється у зворотно-поступальний рух вушка ниткопритягача ?

5.2. Інтернет-сторінка. Інформація з всесвітньої мережі Інтернет, сайт «Наука и Жизнь», де висвітлювалася виставка «Техника и мода», що проходила в Москві. Тема виставки «Історія швейної машини».

Огляд слайдів з коментарем учнів.

УІ. Підведення підсумків уроку.

- 6.1. Дати оцінку роботи учнів на уроці.
- 6.2. Відзначити найбільш успішні відповіді.

УІІ. Домашнє завдання.

Підготувати конспект по темі «Механізм голки та ниткопритягача» підручник В.О. Кучер «Обладнання швейного виробництва», ст. 173-174, розділ 10, ст. 189 – 191, розділ 11.

8. Список використаної літератури

1. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2003.
2. Мойсенюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 4-є видання, доповнене, 2003 р.
3. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Підручник для педагогів. — К., 1997. — 415 с.
4. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы современной дидактики / Под ред. М.Н. Скаткина. — 2-е изд. перераб. и доп. — М.: Просвещение, 1982.— С. 225-233; 241-247.
5. Зотов С. Б. Организация современного урока / Под ред. П.И. Пидкасистого. М., 1984
6. Кирилова Г.И. Теория и практика урока в условиях развивающего обучения. М, 1980.
7. Куписевич Ч. Основы общей дидактики / Пер. с польск. О.В. Долженко. — М.: Высш. шк., 1986. — С. 260-265.
8. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе. Книга для учителей. — М: Просвещение, 1977. — 240 с.
9. Махмутов М.И. Современный урок. — 2-е изд. — М., 1985. — 191 с.
10. Онищук В.А. Урок в современной школе. — М., 1985.
11. Онищук В.О. Типи, структура і методика уроку в школі. — К.: Рад. шк., 1973. — 159 с.
12. Форми навчання в школі: Книга для вчителя / За ред. ЮЛ. Мальованого. — К.: Освіта, 1992.— 160 с.
13. Яковлев Н.М., Сохор А.М. Методика и техника урока в школе. — М.,